

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, професора Погріщука Бориса Васильовича на дисертацію Бурковської Анни Іванівни на тему: «Організаційно-економічні засади інвестиційного забезпечення продовольчої безпеки України», представлену на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка

1. Актуальність теми дослідження

В умовах глобалізації економіки забезпечення продовольчої безпеки та підвищення добробуту населення є важливими елементами забезпечення національної безпеки та соціально-економічного розвитку держави. Рівень продовольчої безпеки визначає загальні тенденції реалізації політики держави й вирішення суспільних проблем її розвитку.

Покращення соціально-економічних результатів господарської діяльності товаровиробників та високий рівень продовольчої безпеки досягаються завдяки реалізації інвестиційних проектів, удосконаленню рівня продуктивних сил, а також є результатом залучення коштів і матеріальних активів у найновітніші засоби виробництва, технології, професійну підготовку кадрів, інноваційні системи організації виробництва.

Удосконалення організаційно-економічного механізму інвестиційного забезпечення продовольчої безпеки України ґрунтується на ефективній реалізації системи господарських, управлінських і регулюючих дій з метою впливу на інвестиційні процеси за рахунок узгодження планування, управління, державного регулювання, юридичного забезпечення перебігу інвестиційних процесів та досягнення поставлених завдань у забезпеченні продовольчої безпеки. У зв'язку з вищезазначеним, дисертаційну роботу Бурковської А. І., яке присвячено питанням інвестиційного забезпечення продовольчої безпеки України, слід вважати дослідженням, що вирішує актуальне наукове та практичне завдання.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами

Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Миколаївського національного аграрного університету Міністерства освіти і науки України:

«Продовольча безпека України в умовах євроінтеграції» (номер державної реєстрації 0114U007072, 2014-2021 рр.), у якій дисертантом надано пропозиції щодо теоретичного обґрунтування та удосконалення науково-методичного забезпечення інструментарію оцінки показників продовольчої безпеки України;

«Організаційно-економічний механізм продовольчого забезпечення на засадах сталого розвитку сільськогосподарського землекористування» (номер державної реєстрації 0116U008479, 2017-2022 рр.), під час виконання якої дисертантом обґрунтовано зв'язок між обсягом залучення регіонами капітальних інвестицій у сільське господарство та обсягом державної підтримки на компенсацію відсоткової ставки за сільськогосподарськими кредитами в окремих регіонах країни;

«Формування та функціонування ринків сільськогосподарської продукції в умовах євроінтеграційних процесів» (номер державної реєстрації 0116U004568, 2016-2021 рр.), у якій дисертантом обґрунтовано ефективність реалізації проєктів із модернізації меліоративних систем і України.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, представлених у дисертації, їх достовірність і новизна

Оцінка обґрунтованості та достовірності результатів, висновків та рекомендацій дисертації сформована на підставі аналізу теоретичного базису дослідження, використання методів дослідження, інформаційної основи та міри апробації результатів дисертаційної роботи.

До формування теоретичної частини дисертації увійшли відомі та визнані в економічній науці положення економічної теорії та економіки підприємства, економічної безпекової екології, статистики, економетрики,

наукові праці вітчизняних та закордонних учених за темою роботи. Теоретичний базис дисертації відповідає меті та темі дослідження.

Для вирішення мети дисертаційної роботи використано сукупність загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, які апробовано у практиці наукових досліджень. Зокрема, у роботі використано: метод наукової абстракції – для теоретичного узагальнення сутності інвестицій та продовольчої безпеки, а також для критичного аналізу результатів досліджень інших вчених та формування узагальнень та висновків; монографічний метод – для аналізу рівнів інвестиційного забезпечення окремих регіонів України; економіко-статистичний та індексний методи - для оцінювання показників продовольчої безпеки; методи інтегрального оцінювання, регресійного аналізу - для формування математичних моделей та прогнозування індикаторів продовольчої безпеки; метод кореляційного аналізу – для встановлення зв'язків між досліджуваними змінними; метод імітаційного моделювання – для побудови моделі управління інвестиційними процесами у сфері сільського господарства України; метод ранжирування – для визначення рейтингу регіонів за досліджуваними ознаками. У роботі також використано графічні і табличні прийоми. Відповідно до мети та завдань дисертаційної роботи інформаційну основу дослідження склали офіційні дані міжнародних економічних організацій (групи Світового банку, FAO, USAID) та статистичні звіти Державної служби статистики, Національного банку України, дані Антимонопольного комітету України, Міністерства економіки України, Державного водного кадастру, Міністерства аграрної політики та продовольства України, Міністерства розвитку громад та територій України, Офісу із залучення та підтримки інвестицій, законодавча база України та інших країн, наукова література, статистична звітність підприємств.

Достовірність результатів дослідження підтверджується їх апробацією за результатами виступів на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях та прийняттям їх до впровадження в практичній діяльності підприємств, використанням Департаментом агропромислового

розвитку Миколаївської обласної державної адміністрації при формуванні стратегії регіональної політики у сфері сільського господарства.

Отже, теоретичний базис дисертаційної роботи Бурковської А. І., інструментарій дослідження, інформаційна база та міра апробації результатів дисертаційної роботи виступають аргументами на користь достовірності та обґрунтованості представлених у ній результатів.

Дисертаційна робота Бурковської А.І. містить сукупність результатів, що мають наукову новизну. Головний результат дослідження полягає у подальшому розвитку методологічних засад інвестиційного забезпечення продовольчої безпеки країни шляхом їхнього збагачення пропозиціями щодо уніфікації показників для розрахунку, визначення та оцінки індексів продовольчої безпеки. Такі пропозиції містять як суто теоретичну компоненту, так і методичну та інструментальну компоненти, що дозволяє забезпечити їх впровадження в діяльність державних органів та економічних суб'єктів різних організаційно-правових форм власності.

Основні наукові досягнення автора конкретизовані у наступних елементах новизни:

1. Автором наведено власне визначення категорії «продовольча безпека», яке, на відміну від існуючих, розглядається як можливість держави через адміністративний апарат управління гарантувати забезпеченість (фізичну та економічну) членів суспільства продуктами харчування (включаючи питну воду) у кількості та якості, що відповідають стандартам, встановленим системою охорони здоров'я, або перевищують їх із одночасним дотриманням раціонального використання продовольства, оптимізації системи його дистрибуції, переробки залишків та сталого природокористування, незалежно від соціально-економічної, політичної, екологічної або епідеміологічної ситуацій (С. 44-45 дисертації).

2. Дисертанткою встановлено тенденції у формуванні інтерналізованих патернів кольорових атрибуцій споживачів продуктів харчування, що дозволяє трансформувати маркетингову та виробничу політики підприємств для сприяння збереженню довкілля та більш раціонального використання

ресурсів підприємств у контексті продовольчої безпеки (С. 208-214 дисертації).

3. Автором удосконалено методичне обґрунтування комплексного оцінювання рівня продовольчої безпеки країни, для якого запропоновано алгоритмом розрахунку, що включає визначення індексів економічної доступності продовольства; доступності розподілу продовольства; якості та безпечності продовольства; сталості виробництва; а також інтегральний індекс продовольчої безпеки (С. 58 дисертації).

4. За результатами проведеного дослідження дістав подальшого розвитку методичний підхід до комплексного аналізу та прогнозування глобального індексу продовольчої безпеки в контексті України (С. 194-198 дисертації).

5. Важливе значення має систематизація трендів інвестиційного забезпечення продовольчої безпеки України, представлена у дисертаційній роботі (С. 89-92; С. 156-158; С. 199-207 дисертації), що, на основі статистичного аналізу дозволяє зробити висновки про сильний зв'язок між обсягом залучених капітальних інвестицій у сільське господарство та обсягів реалізації продукції рослинництва і тваринництва; сильний зв'язок між обсягом державної підтримки на компенсацію відсоткової ставки за сільськогосподарськими кредитами та обсягом залучення регіонами капітальних інвестицій у сільське господарство.

6. У дисертаційній роботі дістало подальшого розвитку обґрунтування резервів покращення інтегрального індексу продовольчої безпеки в Україні. Так, зокрема, подальший розвиток транспортно-логістичної системи країни та збалансування системи розподілу та збуту продовольства в окремих регіонах матиме прямий вплив на покращення показника доступності розподілу продовольства. Крім того, використання методів економічного аналізу у роботі дозволило констатувати, що збільшення частки земельних угідь з органічним статусом, збільшення рівномірності вмотивованості виробників до забезпечення якості випуску продуктів харчування та розвиток інноваційного потенціалу підприємств харчової галузі на основі

впровадження у виробництво результатів наукових досліджень та розробок сприятиме покращенню значень індикаторів якості та безпечності продовольства (С. 142-143 дисертації).

7. Автором на основі емпіричного дослідження з використанням методів кореляційно-регресійного аналізу наводиться наукова аргументація необхідності підвищення стандартів життя населення задля зменшення негативного впливу виробництва продукції сільського господарства на навколишнє середовище, що обумовлюється усвідомленням споживачами не лише своїх базових потреб, але й необхідності збереження природних ресурсів для наступних поколінь (С. 216-218 дисертації).

Отримані дисертантом наукові результати мають високий ступінь обґрунтованості, що підтверджується узагальненням достатньої кількості фундаментальних досліджень вітчизняних та закордонних вчених, використанням значного обсягу статистичної інформації, методичного забезпечення та математичного апарату дослідження, широкою апробацією. Робота містить наукові результати, що достатньою мірою відповідають поставленим завданням та повною мірою відображені в дисертації. Усі елементи наукової новизни відзначаються деталізованим обґрунтуванням автора, логічною взаємопов'язаністю та в цілому відповідають обраній тематиці дисертаційного дослідження, з різних сторін вирішуючи поставлені наукові завдання, що у кінцевому підсумку дозволило досягти поставленої мети.

4. Практичне значення одержаних результатів

Запропоновані у дисертаційній роботі наукові рекомендації доведені автором до рівня їх практичного використання. Достовірність одержаних результатів підтверджується довідками про практичне впровадження пропозицій автора в діяльності ТОВ «Ріст-Агро» (довідка від 17.09.2020 р.); відділення «Миколаївське» філії «Миколаївське регіональне управління» акціонерного товариства комерційного банку «ПриватБанк» (довідка від 17.09.2020 р.); Департаменту агропромислового розвитку Миколаївської обласної державної адміністрації (довідка № 163/08/06.02-27/22 від

05.07.2022 р.); Департаменту агропромислового розвитку Миколаївської обласної державної адміністрації (довідка № 163/08/06.02-27/22 від 05.07.2022 р.); навчально-науково-практичного центру Миколаївського національного аграрного університету, (довідка № 01-18/451 від 31.05.2022 р.).

5. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота написана професійною науковою мовою з дотриманням логіки у порядку викладу тексту та характеризується цілісністю й завершеністю; зміст повністю розкриває мету й відповідає поставленим завданням наукового дослідження. Обсяг, структура та оформлення дисертаційної роботи відповідають встановленим вимогам щодо дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

6. Повнота викладення результатів дослідження в опублікованих працях

Основні наукові положення, висновки та результати дослідження представлено в 27 наукових роботах, із яких 3 статті у наукових фахових виданнях України, 4 статті у наукових періодичних виданнях інших держав, включених до науко метричної бази Web of Science, 20 тез за матеріалами всеукраїнських та міжнародних конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 8,23 друк. арк., із яких особисто авторові належить 4,16 друк. арк. Сформульовані у дисертації наукові результати, висновки, рекомендації та пропозиції належать особисто дисертанту, є його науковим доробком. Особистий внесок автора є достатнім. Обсяг та кількість наведених наукових публікацій, а також характеристики .видань, в яких вони опубліковані, відповідають вимогам пп. 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44.

7. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Проведеним ретельним вивченням дисертаційної роботи, а також опрацюванням наукових публікацій, у яких висвітлені основні результати дисертаційної роботи Бурковської А.І. не встановлено порушень академічної доброчесності.

Дисертаційна робота містить належні посилання на використані літературні та інформаційні джерела, використані методики досліджень, а також узагальнені ідеї, твердження, розробки, відомості, статистичні дані.

Представлена дисертаційна робота є самостійною й оригінальною працею. Дисертантом дотримано норми законодавства про авторське право і суміжні права.

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Дисертаційне дослідження виконано на достатньому високому рівні, але в той же час є зауваження і дискусійні положення:

1. Поставлені завдання, у вступній частині роботи, доцільно було б представити менш диференційовано, згрупувавши їх за змістовим контентом, залежно від структурної частини дослідження.

2. Потребує уточнення запропонований автором підхід щодо формування кадрової політики розвитку персоналу на основі посилення мобільності працівників та розвитку у них конкурентних навичок для забезпечення індивідуальної продовольчої безпеки працівників у розрізі економічної доступності харчування (С.25 дисертації).

3. Таблицю 1.1. «Основні кодифіковані нормативно-правові акти регулювання інвестиційної діяльності в Україні» слід було б розмістити у додатках до дисертації, зважаючи на її обсяг (понад 3 сторінки).

4. У таблиця 1.8. «Складові інтегрального індексу продовольчої безпеки» до групи компонент для розрахунку індексу достатності продовольства слід було б віднести рівень витрат на забезпечення науково обґрунтованого рівня споживання продуктів харчування, посиливши таким

чином зв'язок витратного блоку таблиці з блоком (потребами) в інвестиційному забезпеченні.

5. Доцільно було б розвинути думку, висловлену автором на С.62 (п.1.3) щодо об'єднання дрібних товаровиробників та ефекту таких об'єднань у напрямі розширення можливостей для залучення інвестицій.

6. Досить слушною, у другому розділі дисертаційної роботи (пп. 2.2., С.95), автором визначено доцільність державної підтримки інвестиційних проектів, визначено сфери реалізації та можливості надання державної підтримки. На нашу думку, варто було б навести у даному розділі конкретний приклад реалізації інвестиційного проекту та особливості надання державної підтримки у конкретному випадку.

7. Методику визначення індексів (С.112, С.122, С.134 дисертації) доцільно було б представити в теоретико-методичній частині роботи.

Разом з тим, наявність вказаних нами дискусійних положень та зауважень не впливає на загальну позитивну оцінку роботи.

9. Загальний висновок

Подана до захисту дисертаційна робота Бурковської А. І. «Організаційно-економічні засади інвестиційного забезпечення продовольчої безпеки України» є завершеною оригінальною науковою працею, виконаною в науковому стилі, яка має теоретичну та практичну цінність. В роботі вирішено актуальне наукове завдання – обґрунтування та поглиблення теоретико-методичних засад й розробка практичних рекомендацій щодо формування системи інвестиційного забезпечення продовольчої безпеки в Україні.

За об'єктом та предметом дослідження дисертаційна робота відповідає спеціальності 051 Економіка (галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки). Дисертаційна робота написана на актуальну тему і достатньо повно відображає сутність нового вирішення сформульованого наукового завдання.

Подана до захисту дисертація написана науковим стилем, матеріал викладений у логічній послідовності. Наукові пропозиції дисертанта є

